

Socialdepartementet

s.remissvar@regeringskansliet.se, s.sof@regeringskansliet.se

Dnr: S2026/00342

2026-03-20

Utkast till lagrådsremiss: Elektronisk övervakning – ett verktyg för socialtjänsten till skydd för barn och unga

Bris yttrande utgår från barnkonventionen och FN:s barnrättskommittés allmänna kommentarer samt barnrättskommitténs rekommendationer till Sverige. Yttrandet bygger vidare på en barnsyn som utgår från att barns rättigheter är okränkbara och gäller lika för alla barn.

Bris ställningstagande

Bris **avstyrker** förslaget i dess nuvarande utformning i sin helhet och lämnar följande synpunkter.

Inledande synpunkter

Bris vill inledningsvis understryka att vi delar den oro som ligger till grund för förslaget. Utvecklingen där allt yngre barn rekryteras till kriminella nätverk och involveras i grov brottslighet är djupt bekymmersam och kräver samordnade samhällsinsatser. Det är en utveckling som Bris följer nära och anser att det finns starka skäl att se över hur socialtjänsten kan få bättre förutsättningar att tidigt identifiera, nå och stödja barn och unga i riskzoner.

Bris anser sammanfattningsvis att elektronisk övervakning inte är ett lämpligt verktyg och reder inte ut de problem det påstår sig lösa. Förslaget saknar stöd i forskning och det riskerar att skada de barn det avser att skydda.

Elektronisk övervakning är en straffrättslig påföljd, inte en social insats

Den mest principiella invändningen mot förslaget är att elektronisk övervakning i form av fotboja primärt är en straffrättslig påföljd som används när en person har dömts för ett brott, och inte som ett verktyg inom den sociala barn- och ungdomsvården. Förslaget om elektronisk övervakning är avsett att regleras i den nya lagen (2026:000) om insatser inom socialtjänsten till vårdnadshavare, barn och unga när samtycke saknas (LIV), som i sin tur utgör ett komplement till den nya socialtjänstlagen (SoL). Den nya socialtjänstlagen har ett uttalat förebyggande syfte och ställer tydliga krav på att insatser ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Att föra in detta förslag i regleringen av den sociala barn- och ungdomsvården menar Bris suddar ut gränsen mellan straffrättsliga påföljder och sociala skyddsinsatser. Det riskerar att permanent skada det förtroendebaserade arbete som är en

förutsättning för effektivt socialt arbete och det går direkt emot den nya socialtjänstlagens ambition om ett förebyggande, tillitsskapande och evidensbaserat socialt arbete. Det är Bris uppfattning att det aktuella förslaget går emot dessa grundläggande ambitioner och riskerar att undergräva hela den reform som den nya socialtjänstlagen ska uppnå.

Förslaget utgår från ett samhällsperspektiv, inte ett barnrättsperspektiv

När barnkonventionen blev svensk lag år 2020 antog riksdagen samtidigt en strategi för att stärka barns rättigheter. Enligt strategin ska all lagstiftning som rör barn utformas i överensstämmelse med barnkonventionen.¹ Det innebär att barns rättigheter ska vara utgångspunkten för lagstiftningsarbetet och inte något som beaktas i efterhand.

Bris anser att konsekvensen av förslaget riskerar gå emot barns rättigheter. Motivbilden för förslaget vilar i första hand på statistik om ökade misstankar om vapenbrott och narkotikaöverlåtelse bland unga, uppgifter om snabbare rekryteringstakt till kriminella nätverk och rapporter om att barn blir allt yngre vid inträdet i kriminella miljöer. Det är en allvarlig utveckling som Bris inte ifrågasätter, men utkastet saknar en konsekvensanalys som bottenar i barns rättigheter som utgångspunkt.

En utredning med förslag på en ny lag som berör barn bör inledas med att undersöka hur åtgärden påverkar barns grundläggande rättigheter, däribland rätten till utveckling enligt artikel 6, rätten till privatliv enligt artikel 16 och framför allt principen om barnets bästa enligt artikel 3. I utkastet nämns dessa rättigheter först efter att slutsatsen om att elektronisk övervakning är en lämplig åtgärd redan har dragits. Bris anser att det i utkastet saknas en inledande analys som på ett tillfredsställande sätt visar att elektronisk övervakning är förenligt med barns rättigheter.

Proportionalitetskravet är inte uppfyllt

I en proportionalitetsprövning ska en åtgärd vara nödvändig, ändamålsenlig och proportionerlig i strikt mening. Det är Bris uppfattning att utkastet inte uppfyller kravet på nödvändighet. Lagstiftaren måste visa att det inte finns likvärdiga men mindre ingripande alternativ att tillgå. Det saknas en tillräcklig diskussion om varför alternativa åtgärder som till exempel familjebehandlingsprogram, kontaktpersoner eller andra aktivitetsåtaganden vilka har bevisade effekter på barns och ungas utveckling och välmående, inte skulle vara ett bättre alternativ.

Bris ser att socialtjänsten kan komma att behöva vidta mer ingripande åtgärder än vad som följer av dess befogenheter idag, men menar att den nu föreslagna åtgärden är oproportionerlig. Därtill är det problematiskt att rekvisiten för den föreslagna åtgärden är såväl låga som vaga, vilket utmanar rättssäkerheten. Vidare anser Bris att det är anmärkningsvärt att förslaget saknar en borte tidsgräns för hur länge ett barn kan vara belagt med fotboja. Förvaltningsrätten beslutar om elektronisk övervakning under högst tre månader i taget, men ingenting hindrar socialnämnden från att på nytt göra en ansökan utan

¹ Prop. 2017/18:186 s 94.

tidsbegränsning. Det saknas dessutom en skyldighet för förvaltningsrätterna att ompröva om förutsättningarna fortfarande är uppfyllda. Barn och unga som bär fotboja är i praktiken beroende av att socialnämnden gör en korrekt löpande bedömning, eller av att barn orkar och vågar överklaga. Det är en svag rättssäkerhetsgaranti som är oförenlig med artikel 37 i barnkonventionen som kräver att frihetsberövanden används som en sista utväg och för kortast möjliga tid.

Vidare vill Bris särskilt understryka att de barn som befinner sig i riskzon för att bli föremål för elektronisk övervakning inte sällan lever i särskild utsatthet, där förekomsten av våld och otrygghet i hemmet är särskilt förekommande. Forskning visar att det finns ett tydligt samband mellan deltagande i brottsliga och gängkriminella miljöer och utsatthet i hemmiljön.² För många barn är den kriminella miljön en flykt undan hemmet och inte tvärtom. Det går därför inte att utgå från premissen att hemmet är en trygg och skyddande miljö för alla barn. Att därför tvinga barn att befina sig i en otrygg hemmiljö är i sig en riskfaktor och inte en skyddsåtgärd och kan förvärpa den situation som förslaget är tänkt att bekämpa.

Förslaget om elektronisk övervakning är tänkt att kontrollera att barn befinner sig i hemmet eller annan anvisad plats som går att likställas med den egna bostaden under angivna tider, och enligt 6 a kap. 18 § får utrustningen vara aktiverad endast under dessa tider och positionering utanför bostaden är uttryckligen förbjuden. Bris vill särskilt belysa att elektronisk övervakning inte begränsar barns tillgång till mobiltelefon, internet eller sociala medier. Rekrytering av barn till kriminella nätverk sker i dag i stor utsträckning via krypterade meddelandetjänster, sociala plattformar och direktkontakt online. Ett barn kan rekryteras, instrueras och upprätthålla löpande kontakt med kriminella nätverk utan att lämna hemmet och fotbojan registrerar ingenting av detta. Åtgärden träffar därför inte det problem den påstår sig lösa. Bris ifrågasätter därför förslagets faktiska brottsförebyggande effekt och det är anmärkningsvärt att utkastet inte adresserar detta.

Rekvisiten är för vaga för att uppfylla legalitetskravet

För att elektronisk övervakning ska få beslutas krävs enligt förslaget att det finns konkreta omständigheter som ger skäl att anta att barn inte kommer att följa den särskilda föreskriften enligt 5 kap. 2 § 5 och att övervakningen behövs för att förhindra eller förebygga att barn involveras i brottslig verksamhet. Båda rekvisiten är mycket vaga och vad som utgör konkreta omständigheter definieras inte.

Vaga rekvisit och bristen på evidens öppnar för godtyckliga och ojämlika bedömningar i socialnämndens ansökningar till förvaltningsrätten, med risk för att barn i utsatta miljöer, barn med utländsk bakgrund och barn med kognitiva eller kommunikativa svårigheter drabbas oproportionerligt, något som strider mot artikel 2 i barnkonventionen. Därtill ser Bris med oro på de konsekvenser elektronisk övervakning kan få för barns psykiska mående och

² Se s. 52, Bris Barnrapport, 2026.

självbild. Det saknas en barnkonsekvensanalys av vad det innebär för ett barn så ungt som 13 år att bära fotboja i hemmet, i skolan och inför vänner.

Sänkningen av åldersgränsen från 15 till 13 år

Utkastet sänker åldersgränsen från 15 år i promemorian till 13 år, med hänvisning till att straffbarhetsåldern föreslås sänkas till 13 år för allvarliga brott. Det är ett straffrättsligt argument som inte hör hemma i en socialrättslig skyddslagstiftning. Detta resonemang illustrerar tydligt en utsuddad gräns mellan straffrättsliga påföljder och sociala insatser som påvisar att åtgärden uppfattas som en påföljd och inte som skydd och stöd, och att förslagen snarare utgår från en tanke om samhällsskydd och inte ett skydd för barn.

Ett 13-årigt barn som bär fotboja utan att ha begått ett brott är därutöver föremål för ett långtgående ingrepp i privatlivet, rörelsefriheten och rätten till en identitetsutveckling fri från stigma och diskriminering. Utkastet saknar en tillfredsställande barnrättslig analys av konsekvenserna om förslaget får genomslag. Även om fotbojan föreslås vara ett diskret armbandsur är det Bris uppfattning att det inte är en tillräckligt övertygande iakttagelse för att risken för stigmatisering ska minska.

Avslutande kommentarer

Sammanfattningsvis anser Bris att utkastet till lagrådsremissen inte uppfyller kravet på proportionalitet och det föreligger en grundläggande brist i ärendets beredning i fråga om hur elektronisk övervakning som medel är tänkt att uppnå sitt syfte. Det är med delad oro över samhällsutvecklingen som Bris framför dessa synpunkter, men en allvarlig samhällsutveckling kan inte ensamt utgöra tillräckligt skäl för ett sådant långtgående ingrepp i barn och ungas grundläggande rättigheter. Elektronisk övervakning tillhör det straffrättsliga påföljdssystemet och har ingen given plats i den sociala barn- och ungdomsvården. Förskjutningen av straffrättsliga påföljder in i socialtjänstens försorg är problematiskt och förslaget om att sänka åldersgränsen från 15 år till 13 år förstärker denna oro ytterligare. Vidare befarar Bris att barn som redan lever i utsatthet kommer att bära den tyngsta bördan om förslaget får genomslag, och risken för diskriminering och godtyckliga bedömningar kan bli ett resultat av de vagt formulerade rekvisiten. Bris betonar därför vikten av att ge socialtjänsten verktyg att genom beprövade och mindre ingripande metoder arbeta förebyggande i enlighet med syftet bakom nya SoL.

Föredragande i ärendet har varit barnrättsjurist Safia Daar

Maria Frisk

Generalsekreterare